

Slušatelji visokih tehniških šol - Štipendisti deželnega zbora in odbora

SASA SERŠE

Do leta 1919 je bil položaj naših študentov bistveno drugačen od položaja, ki so ga imeli študentje drugih evropskih narodov, ker na ozemlju takratnih slovenskih dežel, ki so spadale pod Avstro-Ogrsko, ni bilo univerze niti visoke tehniške šole¹. Študentje naših dežel so bili primorani odhajati na študij v druge predele države.

Univerze so bile na Dunaju, v Gradcu, Pragi, Krakovu, Pešti. Imele so po štiri fakultete, in sicer teološko, pravno, medicinsko-kirurško in filozofsko². Tehnični učni zavodi pa so bili:

Dunaj - politezniški inštitut

Gradec-Joanneum

Trst - obrtno-navtična šola

Praga - politelniški inštitut

Brunn - tehniški učni zavod

Lemberg - tehniška akademija³

Krakov - tehniški inštitut

Pešta (Budimpešta) - tehniški učni zavod.

Šola v Pešti se je usmerila v matematiko, geometrijo in mehaniko. V Krakovu je imela šola oddelek za umetnost in glasbeno šolo. Na vseh višjih šolah je bila nemščina učni jezik, le tržaška navtična šola in krakovska šola sta bili izjemi (italijanščina, poljščina)⁴.

Dunajska tehniška visoka šola je bila razdeljena na 4 oddelke (strokovne šole):

- oddelek za nizke gradnje (ceste, vode, železnice)
- oddelek za visoke gradnje (stavbna šola)
- oddelek za strojništvo
- kemijsko-tehniški oddelek⁵.

Poleg višjih tehniških šol so bile še poljedelske, montanistične in gozdarske višje šole. Te so bile v Altenburgu na Madžarskem, Maria-brunu, Schemnitzu, Leobnu, Příbramu⁶.

Dijaki, ki so uspešno končali gimnazijo ali realko, so lahko nadaljevali šolanje na univerzah ali na visokih tehniških šolah. Abiturientom srednjih strokovnih šol sta vpis na tehniške šole ovirali dve ministrski uredbi, ki sta pogoje za vpis na tehniške poostri⁷. Študij je bil mar-

sikomu nedosegljiv zaradi visokih stroškov, privoščili so si ga le premožnejši. Manj premožnim je dežela podeljevala podpore za izobraževanje na obrtnih šolah, akademijah in višjih strokovnih šolah in fakultetah. Dežela je mlade in nadarjene podpirala s štipendijami. Na seznamu štipendistov Deželnega zbora in odbora za Kranjsko so bili študentje univerz in visokih tehniških šol. Dežela je sprva podeljevala podpore vsem štipendistom ne glede na to, kaj in kje so študirali. V devetdesetih letih 19. stoletja je pri delitvi štipendij in podpor ločevala med študenti univerze in slušatelji tehniških visokih šol. Namen prispevka je prikaz podeljevanja štipendij in podpor slušateljem tehnike v obdobju od 1892 do 1911, ko je deželni odbor začel podeljevati štipendije ali podpore posebej slušateljem univerze in posebej slušateljem tehniških visokih šol, ki so dobivali štipendije ali podpore, so bili slušatelji dunajske, graške in praške tehniške šole.

Prvi štipendist, ki je dobil štipendijo v letih 1892/1893⁸ in 1893/1894⁹, je bil JOSIP MAZI; bil je slušatelj tehniške visoke šole na Dunaju, zadnjo štipendijo je dobil v šolskem letu 1896/1897.

IGNACIJ ŠEGA je drugi slušatelj višje tehniške šole na Dunaju, ki je po letu 1892 dobil štipendijo pri deželnem odboru, in sicer prvič leta 1894/1895¹⁰, zadnjič leta 1899/1900.

V letu 1895/1896¹¹ je postal štipendist dežele poleg že omenjenih dveh MATEJ PRELOVŠEK¹² (PRELOVŠEK MATKO), kasneje znani ljubljanski gradbeni inženir, ki je dal mestu novo urbanistično podobo predvsem po letu 1921, ko je pritegnil k sodelovanju arhitekta Jožeta Plečnika in po njegovih načrtih izpeljal regulacijo Ljubljane, tlakoval ljubljanske ulice in razširil tramvajsko omrežje. Rodil se je 19. junija 1876 v Mengšu. Po končani realki je študiral gradbeno stroko na dunajski tehniki (1895-1903). Dolga leta je služboval v mestnem gradbenem uradu, kjer je bil nekaj časa tudi direktor.

1 Ljubljana, Maribor - teologija.

2 Statistik des österreichischen Kaiserstaates, F. Schmidt, Dunaj 1867, str. 219.

3 Mayerhofer's Handbuch IV., str. 1150-1151.

4 Handbuch der Statistik des österreichischen Kaiserstaates, Joseph Hain, Dunaj 1852.

5 Mayerhofer's Handbuch IV., str. 1151.

6 Handbuch der Statistik des österreichischen Kaiserstaates, Joseph Hain, Dunaj 1852, str. 677.

7 Uredbi Ministrstva za uk in bogočastje 24. VI. 1905 in 21. VI. 1908.

8 Obravnave 33 - 1892/1893, str. 202.

9 Obravnave 34 - 1893/1894, str. 216.

10 Obravnave 35 - 1894/1895, str. 270.

11 Obravnave 37 - 1895/1896, str. 252.

12 SML II., str. 488.

BOŽIDAR KOREN, ki je študiral na graški tehniki, je bil tudi štipendist dežele. Štipendijo je dobival od 1895/96 do 1900/1901.

Slušatelj graške tehnike, ki sta dobila prvo štipendijo v letu 1896/1897, sta bila JAKOB BERNET in JURIJ STERNIŠA.

V letu 1896/1897¹³ je dobilo štipendije kar trinajst prosilcev, med njimi tudi pisatelj IVAN CANKAR¹⁴ (CANKAR IVAN), ki se je po končani realki vpisal na stavbni oddelek dunajske tehnike. Študij ga ni zanimal, zato se je prepisal na romanistiko in slavistiko, a je s tem izgubil deželno štipendijo.

Poleg štipendistov iz prejšnjih let so v tem letu dobili štipendije še ALOJZIJ KAJZELJ, JOSIP NUSSBAUM, RUDOLF SCHWEITZER, RAJMUND VERBIČ, RUDOLF ZAJC in VIKTOR SKABERNE¹⁵ (SKABERNE VIKTOR), štipendist odbora od leta 1896, pomemben slovenski gradbenik. Bil je ljubitelj gorenjske alpske arhitekture. Proučeval je slovensko hišo na Gorenjskem in njegova zasluga je, da je do 2. svetovne vojne Gorenjska ohranila svoj nepotvorjeni videz. Pod njegovim vodstvom so bile preurejene in povečane nekatere starejše planinske kočje, novejše pa zgrajene po sodobnejših načelih. Zasnoval in nadzoroval je gradnjo Triglavskega doma na Kredarici (1909), Aljaževega doma v Vratih (1910), Tičarjevega doma na Vršiču (1912) in Doma na Krvavcu (1925). Predan je bil Gorenjski.

Rojen je bil v Kranju 10. julija 1878 v družini izobrazena, umrl pa 10. februarja 1956 v Ljubljani. Po maturi na ljubljanski realki je odšel študirat na tehniško visoko šolo na Dunaj, ki jo je uspešno zaključil leta 1903. Leta 1902 je nastopil službo pri deželnem odboru v Ljubljani, leta 1921 je prešel h Gradbeni direkciji, k Odseku za visoke gradnje. Kasneje je postal tehnični inšpektor. Leta 1939 je postal načelnik tehničnega oddelka banske uprave v Ljubljani.

Skaberne je bil med ustanovitelji Društva inženirjev, ki so ga slovenski inženirji ustanovili leta 1911 v Ljubljani kot stanovsko organizacijo, ki je zastopala in ščitila njihove interese, reševala znanstvena in strokovna vprašanja¹⁶. Prvi društveni tajnik je bil Skaberne. Od leta 1920-1940 je bil član in odbornik Udruženja jugoslovanskih inženirjev in arhitektov pri Sekciji v Ljubljani.

Vse življenje je z vso prizadevnostjo zbiral domače izraze za posamezne konstrukcijske dele v gradbeništvu - sestavil je tudi tehniški slovar v sedmih jezikih, ki pa je ostal v rokopisu (last

SAZU). Bil je tudi član tehniške sekcije terminološke komisije za strokovne in tehniške slovarje (1947-1956). Zanimanje za slovensko tehniško izrazoslovje je morda ostalo še iz študentskih let. Leta 1896 je sodeloval s slovenskimi slušatelji visoke tehniške šole pri ustanovitvi KLUBA SLOVENSkih TEHNIKOV na Dunaju v IV. okraju. Klub je imel 14 članov. Društvo si je prizadevalo ustanoviti svoje glasilo, skrbeti za razvoj slovenskega jezikoslovja na tehniškem področju. Devet članov društva je sodelovalo pri Wolf-Pleteršnikovem slovarju¹⁷.

V tem letu je bil na seznamu štipendistov deželnega odbora tudi JOŽE PLEČNIK¹⁸, vendar kot slušatelj akademije za oblikovanje. Prvo leto je dobil le podporo za strokovno ekskurzijo, naslednje leto pa štipendijo v višini 300 gld. O Plečniku je že veliko napisanega, tu naj omenim le to, da je že od zgodnje mladosti kazal veselje do risanja. V štirinajstem letu je s podporo kranjskega deželnega odbora odšel na obrtno šolo v Gradec. Kasneje se je vpisal na akademijo za oblikovanje (šola na umetnostni akademiji Otona Wagnerja).

V letu 1897/1898¹⁹ se med štipendisti pojavijo nova imena, in sicer RICHARD HÖNIGSCHMID, ANTON VRIHOVC in prvi slovenski kemik JAKOB TURK²⁰ (TURK JAKOB), ki je 1899 diplomiral na višji tehniški šoli na Dunaju. Rodil se je 2. julija 1872 v Novem Kotu pri Dragi na Kočevskem v kmečki družini, umrl pa 19. oktobra 1935 v Ljubljani. Po končani osnovni šoli se je vpisal na višjo realko v Ljubljani in od 1893 do 1899 je študiral na višji tehniški šoli na Dunaju. Služboval je nekaj časa v Šleziji (Češka), kasneje se je vrnil v Ljubljano, kjer je služboval pri Kmetijsko-kemijskem preskuševališču za Kranjsko (od 1922 se je imenovalo Kmetijska poskusna in kontrolna postaja, od 1945 pa Kmetijski inštitut). Bil je med pobudniki ustanovitve univerze v Ljubljani in med ustanovitelji DIT (Društvo za raziskave jam) ter Društva za pospeševanja obdelovanja Barja. Zelo obsežno je njegovo raziskovalno delo v kmetijstvu. Pisal tudi pomembne strokovne članke.

Na prelomu stoletja se je število štipendistov povečalo, v letih 1898/1899 so jim štipendije obračunavali še v goldinarjih, leta 1900/1901 v kronah:

13 Obravnave 38 - 1896/1897, str. 268.

14 SBI., str. 67-72.

15 SBI, III., str. 323.

16 Dež. odbor X/I-tehniki - 4. januar 1911, spis 246.

17 Novice 1896.

18 SUI, II., str. 372-376.

19 Obravnave 39 - 1897, str. 194-196.

20 SBI, IV., str. 243-244.

1898/1899²¹

Štipendisti za leto 1897/1898

HENRIK GOLIAS	90 gld.
IVAN KERSNIK	250 gld.
JOSIP NUSSBAUM	100 gld.

Štipendisti za leto 1898-1899

RIHARD HÖNIGSCHMIDT	200 gld.
ALOJZIJ KAJZELJ	240 gld.
IVAN KERSNIK	250 gld.
TEODOR KOREN	150 gld.
JOSIP NUSSBAUM	100 gld.
VIKTOR SKABERNE	200 gld.
IGNACIJ ŠEGA	170 gld.
RUDOLF SCHWEITZER	300 gld.
JAKOB TURK	200 gld.
ANTON VRIHOVEC	100 gld.
RUDOLF ZAJEC	100 gld.

1899/1900²²

RIHARD HÖNIGSCHMIDT	200 gld.
ALOJZIJ KAJZELJ	200 gld.
PAVEL KOBLER	150 gld.
IVAN KERSNIK	250 gld.
ANTON PERKO	100 gld.
MATIJA PRELOVŠEK	300 gld.
IGNACIJ ŠEGA	
1. marec-31. julij 1899	150 gld.
RUDOLF SCHWEITZER	
1. februar-31. julij 1899	30 gld.
1899/1900	300 gld.
TEODOR KOREN	
višja tehniška šola v Gradcu	200 gld.
JURIJ STERNIŠA	
višja tehniška šola v Gradcu za leto 1898-1899 dobi posojilo	360 gld.

V letu 1900/1901²³ je dežela podelila slušateljem podpore, da so se udeležili strokovne ek-skurzije, in sicer FRANCU HITUJU 50 K, LEOPOLDU JUVANCU 50 K, ANTONU KAVČIČU 50 K, MATEJU PRELOVŠKU 100 K, RUDOLFU SCHWEITZERJU 120 K, RUDOLFU ZAJCU za takso 60 K.

V letu 1903 so podelili štipendije tudi za leto 1901/1902²⁴:

1903²⁵

PASKAL DAMIANOVIĆ	100 K
FRANC HITI	100 K

RIHARD HÖNIGSCHMIDT	400 K
BALDOMIR JARC	350 K
FRANC JERAN	252 K
OSKAR JURAN	600 K
KAROL KIRCHSCHLAGER	80 K
AVREL KOBAL	600 K
PAVEL KOBLAR	520 K
BOŽIDAR KOREN	100 K
ANTON KOVAČIĆ	100 K
RUDOLF PODKRAJŠEK	
za leto 1901/1902	350 K
za leto 1902/1903	500 K
MATIJA PRELOVŠEK	600 K
VLADIMIR REMEC	440 K
RUDOLF SCHWEITZER	600 K
ANTON STEBI	240 K
JULIJ STERNIŠA	220 K

V Obravnava 45 za leto 1904²⁶ ni štipendistov tehniških visokih šol.

1905/1907²⁷:

V letu 1905/1906 je dobil podporo tehnik ALOJZ SMOLE, ki je bil redni slušatelj na nemški tehniški visoki šoli v Pragi. Dodeljena mu je bila podpora 190 K za kritje taks, ki jih je moral plačati za izpite.

1908/1910²⁸:

Na VII. seji 15. januarja 1909 je deželni zbor sklenil, da bo ustanovil pet štipendij po 700 K za visokošolce na tehniki. Ti so se morali zavezati, da bodo po končanem študiju stopili v deželno službo vsaj za dobo 10 let.

V tem letu sta dobila štipendiji FRANC REUII, ki je bil študent na visoki tehniški šoli v Gradcu in LEOPOLD STIBIL²⁹ (STIBILJ LEOPOLD), ki je bil kasneje slovenski strokovnjak za železnice. Rodil se je 20. februarja 1890 v delavski družini v Ljubljani. Po končani realki in odsluženem vojaškem roku je 1908/09 začel študirati na Dunaju na gradbenem oddelku. Diplomiral je šele 1920, ker je bil v času vojne ujetnik v Rusiji. Služboval je v Zagrebu na železniški direkciji, nato v Beogradu, 1941-1943 v Ljubljani na železniški direkciji. Sodeloval je pri trasiranju in gradnji železniških prog: Št. Janž-Sevnica (1920), Murska Sobota-Ljutomer-Ormož (1923), Kočevje-Vrbovsko (1923), Črnomelj-Vrbovsko (1936-1941), rekonstrukcija Preserje-Borovnica 1945-46, kontrolni nadzor nad progo Brčko-Banoviči 1947-1948.

Štipendista v letu 1909 sta bila še RUDOLF ŠKOF in STANISLAV PREMELČ.

21 Obravnave 40 - 1898/1899, str. 210.

22 Obravnave 41 - 1899/1900, str. 208.

23 Obravnave 42 - 1900/1901, str. 222.

24 Obravnave 43 - 1901/1902, str. 224.

25 Obravnave 44 - 1903, str. 220.

26 Obravnave 45 - 1904, str. 192.

27 Obravnave 46 - 1905/1907, str. 174.

28 Obravnave 47 - 1908/1910, str. 238.

29 SBL III., str. 485.

Podpori po 200 K sta dobila slušateljja dunajske tehnike ALBIN HALLEGGER in CIRIL JUVAN.

Zadnje leto, ko so v Obravnava poročila s podatki o štipendijah, je leto 1911/1912³⁰.

Za učno leto 1910 je deželni odbor podelil štipendije:

FRANU RUEHU, LEOPOLDU STIBILU, RUDOLFU ŠKOFU, STANISLAVU PREMELČU, ANTONU BERNIKU
in podpore:

LJUDEVITU JAGRU	50 K
FRANU VERCETU	60 K
FRANU ERJAVCU	100 K
ALBINU HALLEGGERJU	100 K
FLORIJANU BOŽIČU	150 K
AVGUSTU GLOWACKEMU	200 K
ANTONU SEDEJU	200 K
IGNACIJU PELHANU (agronom)	100 K.

ZUSAMMENFASSUNG

Hörer an den technischen Hochschulen, Landtag - und Ausschußstipendisten

SAŠA SERŠE

Die Absicht dieses Beitrags ist, Stipendien und Unterstützungen darzustellen, die vom Landtag und Ausschuß für Krain im Zeitabschnitt 1892-1911 den Zuhörern an den technischen Hochschulen in Wien und Graz erteilt wurden.

30 Obravnave 48 - 1911/1912, str. 226.

Pečat z motivom Marijinega oznanenja samostana v Velesovem na listini iz leta 1381.

Arhiv Republike Slovenije, Zbirka listin, Samostanske listine - Velesovo, št. 592